

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Indicibvs Illvstratvs Et Avctvs Concionatoriis

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Cap. XI. In Dominicos & festos dies Symbolæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77031)

tenes. De *Disponendi & Imaginandi* modo nil quærere amplius. Hæc nimium arcana sunt, quæ si velim, non possum enuntiare. Si aliquid, de quo liceat dicere cum laus illi: Hoc palæstræ artificium te non docui. Tu tuo te Marte iuvabis.

Senibus memoriam labare dicunt; at ista, de quâ loquimur, geminis illis præsidit firmata cum ætate non deficit, sed crescit; quod ætas grandior, hoc illa firmior, senio vitescit. Nec enim senectus minus ordinatè disponere, aut minus firmè imaginari potest, quàm juvenus, & viens ætas. Imò utrumque illud seni expeditius est, quàm juveni. Senex igitur ad illam memoriam plus habet subsidii, quàm juvenis.

De admirandis memoriæ, suprà mentionem fecimus. Res infinitæ dissertationis est. Hic jubet nos Plato quiescere. Ex Annæo clausulam appono: *Quidquid frequens cogitatio exercet ac renovat, memoriæ nunquam subducitur, quæ nihil perdit, nisi ad quod non sæpe reflexit.* Memoria Platoni, Mater Musarum & Virtutum; Ciceroni, Rerum omnium thesaurus est. Honoremus hanc matrem, servemus hunc thesaurum. *Scias tamen sultum esse, Curtio teste, eorum meminisse, propter quæ tui oblivisceris.*

In optimis te memorem præbe: Memento delicti commissi, ut doleas; memento beneficii accepti, ut reddas; memento mortis, ut desinas; memento misericordiæ divinæ, ne desperes; memento justitiæ, ut timeas; æternitatis memento, ut fluxa spernas. **FAVST.** Non importunè mices hæc spiritualia. Sed ego plura velim de Memoria. Totis horis è memoriâ dicere, quod Oratorum olim, nunc Concionatorum est. Mihi grande quid & difficile videtur. Hic ergo artificii aliquid singularioris nosse pervelim. **EVL O G.** Actum agis. Jam dixi: Memoriæ vis in *Ordine & Imaginatione* consistit. Tibi cetera relinquo. Quia tamen Concionatorum causam agis, addamus pauca, quæ propriè spectent ad Excerpta concionatoribus profutura.

CAPUT XI.

In Dominicis & festis dies symbolæ.

Eloquentiæ princeps in Rhetoricis scribit, Eloquentiam sine sapientiâ esse non posse. Hanc parare non unius res anni est. Industriâ & labore pars magna sapientiæ constat. Eò annotationes & Excerpta, eò laboriosa studiorum sedulitas spectat, ut demum sapere discamus & loqui. Cathedrâ & alto digna dicere, non levem possit apparatus. In hoc Excerpta numeramus. Incipiat Concionator maturè, cum iudicio, solerter excerptere, & nunquam illi deerit, quod utiliter dicat. Si quinquaginta, si centum annis dixerit, quod annis pluribus dicat, supererit. Loculos sine fundo, inexhaustam præstat scientiam hæc excerptendi solertia. Concionator lectioni sedulæ intentus, longè plus hebdomadè unâ colligit, quàm die unâ expendit. Concionatori præter tres illas *Leviticum, Adversariorum, Historicorum* classes, *symbolæ*, sic appello, in *omnes Dominicis & festis dies* nunquam non ad manum sint. Rem hanc unam omnium non utilissimam solum, sed necessariam, tot annis expertus sum. Nec artis aut difficultatis quidquam habet *Symbolarum* conscribendarum modus. Hic ipse est, quem oculis monstro paradigmate mechanico. Sume quaterniones chartæ puræ plus minus nonaginta (tot enim ferè Dominici per annum, & festi dies) singulis suos inscribere titulos hoc modo: Si annum ordiri libeat à Domini **JESV** natali, quaternioni primo hunc appone titulum:

Nativitas Domini JESV. Luc. 2.

Ita secundo, ita tertio, quarto, quinto; ita deinceps, ita reliquis omnibus suam cuique inscriptionem à Dominico aut festo die sumptam præfiges, prout hic cernis. **S. Stephanus. Matth. c. 23.**

A S. Joannes. Matth. c. 21.
SS. Innocentes. Matth. c. 2.
Dominica 1. post Nativit. Domini **JESV. Luc. c. 2.**
Circumcisio Domini **JESV. Luc. c. 2.**
Epiphania Domini **JESV. Matth. c. 2.**
Dominica 1. post Epiphaniam **Luc. c. 2.**

Ita & reliquos dies Dominicos & festos dispones. Quod si annum ordiri placeat à Domini Adventu, pari ratione singulis quaternionibus unum è sequentibus titulis inscribes.

Dominica I. Adventus. **Luc. c. 21.**
S. Nicolaus. **Matth. c. 25.**
Dominica II. Adventus. **Matth. c. 11.**
Conceptio Beatissimæ Virginis matris. **Matth. c. 1.**
Dominica III. Adventus. **Joan. c. 1. &c.**

Hac methodo dies anni Dominicos & festos omnes in separatas chartas transferes, ita ut quivis Dominicus aut festus dies unum, aut, si mavis, geminatum habeat quaternionem. Ubi hunc illum ve impleveris, alium atque alios appones. Imò quaterniones nolim esse confusos; satis est in eadem, aut diversis thecis conjunctos, & funiculis immixtos contineri.

Chartam virginem habemus: sed quid illi, dices, inscribendum? Paratâ igitur chartâ, proximum est, huc illuc symbolas conferre. Quâ in re concionator, aut qui aliquando è cathedrâ dicturus, duo hæc observet.

1. Evangelia totius anni norit omnia, & quo die quodvis solear prælegi, exactè sciat. Ita non difficile notatu digna in festos & Dominicos dies distribuet, suum cuius locum assignaturus.

2. Symbolæ seu materies huc illuc dicto ordine partienda, est omne id, quod non tantum legerit, sed quod audierit, viderit, ipse cogitaverit, si pro concione convenienter dici posse censuerit. Huc meliora dicta, sententiæ, concionum thesauri, huc omnigeni conceptus, ut loquimur, & discursus, sententiæ, præmeditationes, cogitata, huc denique referendum mixtum ac sine ordine, quidquid ad istud, illud, aliudvè Evangelium rectius explicandum facere videtur.

Exempli gratiâ, inter legendum fortè occurrit de infante exercitus duce. Anno 1144. pugnârunt Lovanienfes contra Bertoutiorum gentem. Infans princeps Godofridus III. in cunis allatus & ad felicem arborem suspensus. Quæ concio potuit disertior esse hac facie? concijunt oculos; manu, qui possunt, tangunt; omnes, ut Numen, suum principem voce & affectu venerantur, & animis inflammatis in hostem eunt. Quoties pedem referre Lovanienfes cæperant, flexi ad infantem oculi reprimébant; vagitus, qui interveniebat, & ne factum pignus proderent, pro omni exhortatione erat. Cum infantis avo & patre septemdecim justis præliis confixerunt Bertoutii, quos Lovanienfes represserunt. Justus Lipsius in suo Lovaniâ, l. 2. c. 9. & Carolus Scribanus in Antuerpiæ originibus, cap. 6. Huic affinia sunt. **D** Balbinus Romæ seditionem non sedasset, nisi infantem Gordianum purpuratum longissimi hominis collo superpositum produxisset ad populum. Capitolinus, pag. 207. de duobus Maximinis. De infante, qui contra regem Assyriorum pugnavit, vide Isaiam cap. 7. De puero nondum quinquenni, & vix loqui gnato, electo tamen Rhemenfi Episcopo, Spondanus ad annum 925. num. 2. Hac talia certè ad Nativitatem Christi Domini referenda. **FAVST.** Sed historica sunt, & ad illam classem pertinent. **EVL O G.** Jam dixi, nil esse peccati, licet idem in duas trêse diversas classes enotetur. Sed labori vis parcere? In eam igitur classem excerpte, quæ visâ fuerit commodior. Sed conscribendas symbolas exemplis monstro brevioribus.

Legis, vel audis, ve! meditaris quippiam annotatu dignum de supremo iudicio? Hoc igitur lectum, seu auditum, &c. ad Dominicam ultimam post Pentecosten,

Duo concionatori observanda. Omnia in unâ quaternionis facie perscribi solent.

Concionator præter tres illas classes symbolæ, sic appello, in omnes Dominicis & festis dies nunquam non ad manum sint. Rem hanc unam omnium non utilissimam solum, sed necessariam, tot annis expertus sum. Nec artis aut difficultatis quidquam habet Symbolarum conscribendarum modus. Hic ipse est, quem oculis monstro paradigmate mechanico. Sume quaterniones chartæ puræ plus minus nonaginta (tot enim ferè Dominici per annum, & festi dies) singulis suos inscribere titulos hoc modo: Si annum ordiri libeat à Domini JESV natali, quaternioni primo hunc appone titulum:

aut primam Adventus refer. Occurrit aliquid legenti de amore in homines, seu charitate proximi? ergo symbolis inscribere, & ad Dominicam 12. post Pentecosten, aut 17. extrahere. Nobile documentum de animi submissione, seu Humilitate, undecumque tandem accipis? Ad Dominicam 10. post Pentecosten pertinet. Præclarum aliquid de Penitentia dicitur? Ad diem D. Magdalenæ spectat. De animi dotibus bene collocandis lectitas? Ad diem D. Nicolai excerpere. Insigniora de Angelis te docet lectio? Ad diem D. Michaëlis enota. Tibi ipsi cogitanti fructuosum concionis thema incidit? Mox eò symbolam ablega, quò pertinere judicaveris. De dandâ inimicis veniâ, dictum, factum, argumentum auct. illustrius? Ad Dominicam 21. post Pentecosten excipere. Notanda quædam de morte legis? Hæc confer, uti symbolam, Dominicæ 15. post Pentecosten. Ita sollicitudinis moderatio, vel contemptus opum, ad Dom. 14. post Pentecosten; Abstemietatis ac jejunii emolumenta, ad Dom. 1. Quadragesimæ; Christipatientis memoria, ad feriam 1. Paschatis; Futuræ cladis præmeditatio, ad Dom. 6. post Pascha; Frenum Iracundiæ, ad Dom. 5. post Pentecosten; Odium & victoria sui, ad diem D. Laurentii spectat. Ita de ceteris judicandum.

Ante omnia, verò videat concionator ne penuriâ laborethematam, quæ pro suggestu aliis atque aliis diebus erunt explicanda. Ideo hac annotandi curâ ita perstringatur, ut Dominici & festi dies singuli saltem aliquot exhibeant themata suo quæque tempore usurpanda. Verbi gratiâ: Christianum Pascha imminet, dicendum publicè de Christo Resurgente, vel in cælum Ascendente: Quid dicam, inquis, quid proponam thematis? quam Evangelii partem explicabo? Sint igitur in parato themata complura brevissimè annotata, ut delectus sit ex iis, quod commodius videbitur, seligendi. Atque hoc oculis subijcio, quod & meis symbolis in exemplum fumo.

Dominus Jesu in cælum Ascensio. Marci c. 16. Act. c. 1.

Thematum paratigmata.

1. Quoties Dominus Jesus intra Resurrectionis & Ascensionis diem, & quibus sese spectandum præbuerit.
2. Quâ gloriâ Christus Dominus, & quo comitatu ascenderit.
3. De Tempore, Loco, Modo, Testibus Ascensionis Dominicæ.
4. Vestigia Christi impressa rupi.
5. De nube, quæ velut sella regia excepit Christum Dominum ab oculis discipulorum.
6. Dominus Jesus comparatus aquilæ, quæ sese super omnes cælos suâ virtute evexit.
7. Dicitur Angelorum: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum?
8. Alterum eorumdem dictum: Hic Jesus, qui assumptus est à vobis in cælum, si veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.
9. Petrus reducens ovem perditam, summum cælo terræque gaudium creavit.
10. Cur Ecclesia Domini Jesus Ascensionem observatu singulari vocet *Admirabilem*.
11. Effigies Christi in cælo gloriosi.
12. Mons oliveti, principium & finis luctus Christi. Novem differentiæ inter diem Christi ascendentis, & in orto sudore sanguineo diffluentis.
13. Christus summus Pontifex, in quibus Pontificatum suum ostenderit.
14. Ascensio in cælum ædificanda descensu tartari contemptu terræ, aspectu cæli.
15. Duodecim admiranda Dominicæ Ascensionis.
16. Quomodo per spem ascendendum cum Christo.
17. Acti labores jucundi, Alleluia.

18. Christus cum Samfone collatus, qui ambas portæ fores apprehendit, impositasque humeris in verticem montis portavit.

19. Cur Angeli hoc die apparuerint candidati? Cur non similes triumphatori, cui accinitur: Quare rubrum est indumentum tuum? Isaia c. 63. v. 2.

20. Ab ascendente Domino, facta discipulis promissio: Linguis loquentur novis. Marci c. 16. v. 17.

21. Et convalescens præcepit eis. Act. cap. 1. v. 4. Convivia quomodo celebranda.

22. Domini Jesus Ascensio, rerum caducarum despicatio, Ecclesiâ monente: Ipsi quoque mente in celestibus habitemus.

23. Quomodo Mater Domini Jesus Virgo beatissima hoc mysterium præfens & absens consideravit.

24. Duodecim signa in Domini Jesus Ascensione observanda.

25. Acerbissima mors crucis, quàm sublimem Christum fecerit.

26. Quomodo, fidem, spem, charitatem Ascensio nostri Servatoris in nobis excitet.

27. Angeli Tobiam ducentis verba: Tempus est, ut revertar ad eum, qui me misit.

28. Causæ, cur Christus Dominus Ascensionem suam non diutius distulerit.

29. Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reverti. His verbis Christus seipsum depinxit. Luc. c. 19. v. 12.

30. De Apostolorum oculis hac potissimum die dicendum illud: Beati oculi, qui vident quæ vos videtis, &c. Luc. c. 10. v. 23.

31. Ubique plurima, quemadmodum hac ipsâ die, gaudii & luctus mixtura.

32. Hac etiam de de ascendente Domino Jesus affirmandum: Et ipse se finxit longius ire. Luc. c. 24. v. 28.

33. Christi Domini perseverantia, cum inconstantiâ hominum collata.

34. Domine, quò vadis? Vado parare vobis locum, ut ubi ego sum, & vos sitis. Joan. c. 14. v. 2. & 3.

En concionum themata in annos triginta quatuor parata. Tot simul conciones in promptu mihi sunt, quas annis superioribus ad illa themata fornavi. De reliquo Deus providebit. Et plura jam habeo notata, sed tibi nondum monstranda. Cùm ergo quot annis Christi vel nascentis, vel Resurgentis, vel Ascendentis, vel alius quicumque festus dies proximarit, inspiciendæ sunt symbolæ, & è notatis thematibus, quàm aliis rebus excerptis eligendum, quidquid aptius visum fuerit ad dicendum. Sed scias, in iis, quæ signavi themata, non apposurum esse, prolixitati vitandæ, scopum & finem, in quædam debeant collineare. Exempli gratiâ: Thema primum explicat, Quoties, & quibus intra Resurrectionem & Ascensionem Christus apparuerit. Sed de hoc differere parum foret, nec esset concio, sed sola fermocinatio, nisi accederet cohortatio ad firmissimam fidem, tam de Dominicâ, quàm de nostrâ Resurrectione futurâ, concipiendam. Alterum thema, Ascendentis Christi gloriam proponit. Nihil hoc ad formandos mores, nisi scopus sit, persuadere humanæ gloriæ fugam. Tertium, attributiones & circumstantias Ascensionis Dominicæ declarat. Non satis est hoc scire, nisi dicentis scopus sit, commendare summam submissionem ac reverentiam erga Dei providentiam, quæ omnia in pondere, mensurâ, numero facit. Thema quartum Christi Ascendentis vestigia rupi impressa commonstrat. Quid hoc ad emendatiorem vitam? Nisi hoc una inculcet: Imitationem Christi relictam Christianis, ut sequantur vestigia ejus. Ita hæc quatuor, ita triginta cetera, ita alia quæcumque concionum themata certos sibi fines terminosque constituant, eo quidem modo, ut dictio sive concio tota dirigatur ad certum quid persuadendum, è quo

quo morum aliqua sequatur emendatio. Vanæ, vaniffimæ sunt conciones illæ, quæ multum clamoris, parum habent caloris, multum disertant, parum persuadent, nec conantur certum aliquid persuadere. De his verè affines: Dicitio venusta & verbosa, sed ad mores nihil, nemini fructuosa. Dicunt, & non faciunt, sed nec auditores ad faciendum erudiunt. **F A V S T.** Hic grande quid moves, Eulogi, da veniam, obsecro, interpellanti. Conciones me audire memini quàm plurimas, è quibus mihi visus sum redire doctior, non melior; aliquid eruditionis retuli, nihil caloris, nihil impulsus sanctioris. Recordor è Senecà te dicere: *Obscuro vos, cur tam necessariam curam majoribus melioribusque debitam, in re inutili terimus? Quid mihi profuturum est scire, an aliud sit sapientia, aliud sapere? Potius id age, ut mihi viam monstres, quàm ad ista perveniam.* Dic mihi quid vitare debeam, quid appetere; quibus animum labantem studiis firmem; quomodo, quæ me ex transverso ferunt aguntque, procul à me repellam; quomodo par esse tot malis possim; doce me quomodo feram ærumnam sine gemitu meo, felicitatem sine alieno. Ita nos proflus virtutis elogia, illustriora senla, doctas explanationes, cælitum laudes audimus sæpe, ad veram imitationem hominum sanctorum rariùs inflammmamur. Scire discimus plerumque, non item facere. **E V L O G.** Quid ista hic fabularis? tu concionatores corrigere, juvenis; tu illis, leges figere? Serum est hoc loco de his talibus disserere. Nos cathedras & pulpita in mores alios non resingemus. **F A V S T.** Quia tamen, mi optime Eulogi, in sermonem hunc incidimus, quæro te, coronidis loco pauculas leges scribe cathedris. Nullum, arbitror, habebis obstrepen-tem. Hoc ætati tuæ, hoc cano capiti, hoc experientia tot annorum, hoc eruditioni non invidæ, hoc charitati Christianæ convenit, quod & plurimorum vota, fat scio, postulant. Ergo annue, & molitis Ecclesiasten imbuere. **E V L O G.** Non dissiteor, me istud sæpius rogatum. Est tamen quod moram injiciat. Homines lapides, stupores, hebetis ingenii, præceptiones non capiunt; ingenii elati, non admittunt. Nimirum ab aliis doceri velle, humanus genius raro appetit. Nihilominus & aliorum, & tuis precibus parebo. Non autem legislatores agam, sed amicissimum seu monitorem, seu suavorem. Paucis monitis completar, quod hæcenus judicavi expediens- timum concionatori. Ne tamen forsitan minus intel- ligat, distinctis monitis Notas subjiciam.

C A P U T X I I.

Ecclesiastæ, atque Concionatori sacro, monita.

I. M O N I T V M.

Ante omnia unum aliquid & certum sibi sumat Ecclesiastes, quod persuadere velit dictione.

Hic cardo rei, hoc totius concionis fundamentum & caput est, quod & primo, & medio, & ultimo loco, quod vel millies dixerim, nec umquam satis inculcaverim. Hoc unum unice ante omnia concionatori in publicum progressuro ingerendum: Quid persuadere vis dictione? Num Patientiam, num Humilitatem, num Temperantiam, an Charitatem? &c. aut quòdnam vitium dissuadere? an vitiorum fontem Superbiam, an Libidinem, aut Gulam, an Avaritiam, aut Sordidiam, num Iram, aut Invidiam? Quod Christianæ religionis caput, menti auditorum vis affigere, ut id firmius credant? Huc enim momenta rerum & rationes, huc causæ & argumenta omnia sunt dirigenda. Ajunt perit rerum, concionem omnem sic esse componendam, ut ea in syllogismum possit redigi, qui urgendus & persuadendus; in unum & certum aliquid argumenta concionis omnia esse collineanda.

A Quanti, ah quanti quotidie cathedras conscendunt, omnia præclare dicunt, plausum ferunt, sed reverà fructum non capiunt, quia horum omittunt; dictione non tantum nil persuadent (quod sæpe non humanarum virium est) sed nec persuadere contendunt. Bellissimos *Conceptus & discursus* in medium ferunt, clamant, brachia jactant, pulpita tundunt, jam pæne triumphant. Cum dicendi finis est, quærat auditor prudens: Quid dixit, aut quid dicere voluit? Idem in libris reperias (cum venià dixerim) in quibus seges rerum plurima, sed quæ ad formandos mores non multum faciat. Explicationes hic pulchre, sermocinationes variæ, digressiones amplæ, investivæ, sed rariore, verborum & sententiarum exornationes plurimæ; dicuntur & scribuntur omnia præter quàm necessaria & utilia. Nimirum hos sibi fines terminosque multi constituunt, dicere miranda, numquam audita, auditu grata. Denique in universi laboris præmium sunt solæ illæ vulgi voculæ: Fuit pulchra concio. Tantilla merces pro tantis laboribus!

B Tu ergo, si tibi divinus honor est curæ, dic potius utilia, dic necessaria. In omni concione (quod probissimè notandum) certum aliquid persuadere nitere; aliquid vitiosum, aut prævæ consuetudinis aut mali exempli abolere ac emendare; virtutis aliquid inferere conare. Huc totis viribus tende, huc arcum dirige, mores instrue, castimoniam doce, patientiam persuade, discant à te facere, quidquid Christianæ legis est. Finis & scopus concionum, si fieri possit, sit semper unus aliquis ad formandos mores præfixus, in hunc unum initio scripitionis omnia dirigantur.

II. Exordia sint brevissima, & è dicendis ducta. Thema concionis, quàm clarissimè ac distinctissimè proponatur.

Nota.

C Crebræ sunt conciones, quæ longis pugnant prolixi- sionibus, & auditorem ante pugnam fatigant. Quid tu de corpore illo dixeris, cujus caput dimidiâ corporis longitudinem exæquat? Quid de illa concione, cujus proflusio dimidium ferè temporis spatium absorbit? In exordio captanda est benevolentia. Contrarium facit, qui prolixum exordium struit. Nam auditor Laconicæ dictionis amans, à vestibulo domum æstimans, ingemiscit ac dicit: Longa præfatio, ergo longa concio. Ita ante principii finem, jam tædii plenus desperat, demittitque auricular, ut iniquæ mentis æfellus, cum gravius dorso subit onus. Ergo breve sit exordium, & rei quàm maxime accommodatum, ne concionator à piscibus incipiat, finiat cum avibus. Epilogus pari modo sit clarus, brevis, distinctus, & conceptis verbis ad concitandum morum nervosus.

Horat. lib. 1. serm. sat. 9. initio.

III. Tardè loquatur concionator, nec umquam voces Tertium præcipitet.

Nota.

D Incredibile dictum est, quantopere hæc una res maxime plebem ad audierum devinciat orator ille gratissimus, qui non præcipitanter disertus. Auditor enim rudior eruditam linguæ volubilitatem neutiquam affectur, sed nec doctiores tam celeri vocum tumultu volunt obrui. Annæus Seneca facilitatem potius verborum, quàm celeritatem probans: Illam ego, inquit, in viro sapiente recipio, non exigo, ut oratio ejus sine impedimento exeat; proferatur tamen, malo, quàm profuatur. Cicero quoque noster, à quo Romana eloquentia exivit, gradarius fuit, non cursor, gradu ivit. Summa ergo summam hæc erit. Tardiloquum te esse jubeo. Præstat igitur unum aliquid probius auditoris animo infigere, quàm multa pejus proferre, & plura cursim dicere, ad oratoris copiam potius ostendendam, quàm ad auditoris vitam emendam. Vanitatis est, dictionem infarcire rerum copiâ, ne scilicet concionator sicut aut jejuuus videatur.

IV. Aff-